

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2007-02-02

Närvarande: f.d. regeringsrådet Bengt-Åke Nilsson, regeringsrådet Stefan Ersson och justitierådet Lars Dahllöf.

Förbättrad ordning, trygghet och studiero i skolan

Enligt en lagrådsremiss den 18 januari 2007 (Utbildningsdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100).

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Peter Syrén.

Förslaget föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Förslaget till lag om ändring i skollagen (1985:1100)

1 kap. 19-22 §§

I lagrådsremissen föreslås att rektorn eller en lärare får från elev omhänderta ett föremål, t.ex. en elevs mobiltelefon, som används på ett sätt som är störande för skolverksamheten eller som kan utgöra en fara för säkerheten i verksamheten, t.ex. fyrverkeripjäser som en elev har med sig till skolan.

Vidare föreslås att ett föremål som har omhändertagits i normalfallet skall återlämnas till eleven senast vid skoldagens slut. Föremålet behöver emellertid inte återlämnas förrän elevens vårdnadshavare

underrättats, om eleven vid upprepade tillfällen har tagit med sig föremål som använts störande eller om det med hänsyn till föremålets beskaffenhet finns särskild anledning att inte återlämna föremålet. Om föremålet inte har återlämnats vid skoldagens slut skall omhändertagandet av föremålet dokumenteras skriftligt av rektorn eller den som rektorn har bestämt. Ett sådant omhändertagande får inte bestå längre än till och med fjärde dagen efter det att omhändertagandet skett.

Slutligen föreslås i denna del att föremålet, i stället för att återlämnas till eleven, skyndsamt skall lämnas till polisen, om det är fråga om ett föremål som kan antas bli förverkat enligt någon av ett antal uppräknade lagar.

I lagrådsremissen (s. 1) sägs att förslagen syftar till att ge en förbättrad ordning, trygghet och studiero i skolan. Enligt Lagrådets mening kan de föreslagna åtgärderna bidra till att angivna syften uppnås.

En annan sida av saken är att skolans möjlighet att omhänderta egendom innefattar en begränsning av skyddet för enskild egendom enligt Europakonventionen (jfr artikel 1 i tilläggsprotokollet den 20 mars 1952 till konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna). Vidare har det föreslagna förfarandet (jfr lagrådsremissen, bl.a. s. 10 och 15), med omhändertagande av enskild egendom och beslut om överlämnande av sådan egendom till polisen, inslag av myndighetsutövning mot enskild (jfr Bertil Bengtsson, Skadestånd vid myndighetsutövning I, s. 166 f. och Det allmänna ansvar enligt skadeståndslagen, s. 39 f. samt JO:s remissyttrande 2003-09-10 i detta ärende, s. 9), vilket kan medföra att förvaltningslagens (1986:223) bestämmelser blir tillämpliga.

Mot den nu angivna bakgrunden är det av rättssäkerhetsskäl angeläget att bestämmelserna får en sådan utformning att det klart framgår vad som gäller för skolans personal, eleverna och andra, som på ett eller annat sätt kan bli berörda av de nu föreslagna bestämmelserna.

Enligt Lagrådets mening ger lagförslagen anledning till ett antal frågor.

En första fråga är vilka befogenheter som ryms i rätten att "omhänderta föremål". I lagrådsremissen (s.16) sägs att föremål som ligger på bänkar, hyllor, stolar etc. får omhändertas. Även om eleven håller föremålet i handen bör läraren kunna ta föremålet från denne enligt förslaget. Däremot får läraren inte eftersöka föremål i kläder, väskor eller i andra saker som någon bär med sig. Vidare får elevskåp under vissa förutsättningar genomsökas, dock inte stängda väskor som förvaras där. Allmänt gäller att något rättsstridigt våld, tvång eller hot inte får förekomma.

Naturligtvis kan fråga om omhändertagande av föremål uppkomma i de mest skiftande situationer. Att på ett heltäckande sätt redovisa lärarens befogenheter låter sig inte göra. Enligt Lagrådets mening kunde det dock vara av värde att med ytterligare några praktiska exempel belysa lärarens befogenheter. En muntlig vägran från elevens sida synes inte hindra ett omhändertagande, eller är avsikten en annan? Däremot skulle ett omhändertagande inte kunna ske om en elev med fysiska medel motsätter sig detta, t.ex. håller en mobiltelefon med ett fast grepp. Vad en elev har i sina fickor får inte omhändertas, men vad gäller t.ex. om en elev lyssnar på en mp 3-spelare som han har i fickan. Får läraren omhänderta hörlurar och mp 3-spelare?

Andra frågor gäller återlämnande och dokumentation. Enligt förslaget skall föremålet i normalfallet återlämnas till eleven senast vid "skoldagens slut". Vad menas med detta uttryck? Avses den aktuella skoldagens slut för den berörda eleven eller avses något annat? Vidare sägs att skriftlig dokumentation om omhändertagandet skall ske om föremålet inte har återlämnats vid skoldagens slut. Dokumenteringen kan alltså, enligt förslaget, i många fall komma att ske flera timmar efter omhändertagandet och dessutom kanske inte av den som omhändertagit föremålet, utan av rektor eller av den som rektor har bestämt. Vidare sägs det i lagrådsremissen inte något närmare om hur det omhändertagna föremålet skall förvaras och av vem.

Enligt Lagrådets mening bör övervägas om det inte skulle vara en fördel för skolans personal och eleverna, bl.a. för att förebygga framtida tvister, om läraren också i normalfallen av omhändertagande, dvs. de som inte varar längre än till skoldagens slut, på ett enkelt sätt dokumenterade omhändertagandet.

Enligt Lagrådets mening är det angeläget att de angivna frågeställningarna ytterligare belyses under den fortsatta beredningen av lagstiftningsärendet och att skolpersonalens befogenheter därigenom närmare preciseras samt att erforderliga ändringar görs i författningstexten.

Tillämpningsområdet för bestämmelserna om omhändertagande av föremål

I 1 kap. 19 § i förslaget föreskrivs att bestämmelserna i 20–22 §§, dvs. bestämmelserna om omhändertagande av föremål, gäller utbildning i grundskolan, gymnasieskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan. Vidare sägs att tillämpningsområdet för fristående skolor anges i 9 kap. 18 §.

Av den föreslagna 9 kap. 18 § framgår att bestämmelserna om omhändertagande av föremål avses gälla också för fristående skolor som är godkända enligt 2 § eller har rätt till bidrag enligt 8 eller 8b §. De fristående skolor som kommer i fråga för godkännande eller bidrag enligt de angivna lagrummen är sådana som förmedlar motsvarande utbildningar som de i 1 kap. 19 § uppräknade skolformerna, utom sameskolan.

Vad detta innebär i fråga om tillämpningsområdet för bestämmelserna om omhändertagande av föremål bör ytterligare belysas med några praktiska exempel.

Ansvaret för omhändertagna föremål

Ett omhändertagande av föremål från en elev har, som tidigare nämnts, en påtaglig karaktär av myndighetsutövning. Om föremålet skadas vid omhändertagandet eller skadas eller förkommer under tid då det är omhändertaget aktualiseras därför frågan vilket ansvar skolan eller dess huvudman har för den uppkomna skadan. Här kan erinras om att staten ansetts ha samma presumtionsansvar som enskild depositarie för skada på egendom som belagts med kvarstad (NJA 1989 s. 191) samt att justitiekanslern funnit att staten inte kunnat undgå skadeståndsansvar när föremål som tagits i beslag av polismyndighet inte kunnat återfinnas (beslut 1985-06-27, dnr 1614-85-40).

Frågan om ansvaret för omhändertagna föremål har inte behandlats i

remissen. Under den fortsatte beredningen bör det klargöras vad som gäller i detta avseende.